

Henk van der Aa uit Hoge Hexel zingt 'Piew' mee

'Het is nooit normaal als een steenuil op je erf zit'

tekst: Tim Nijhof
foto: Marinus Blaak (geleraaf.nl)

Henk van der Aa uit Hoge Hexel is voorzitter van De Katoelenkickers, een stichting die probeert zoveel mogelijk Tukkers te interesseren voor de steenuil. Hij kent deze sobere doch effectieve jager goed, maar ziet hun aantal in Twente snel afnemen. De steenuil, met zijn bijzondere dieet, zijn markante roep en zijn qua voedselinbreng geëmancipeerde houding, dreigt te verdwijnen. Een gesprek met de behoeder en behouder.

Henk van der Aa

Henk van der Aa: 'Het vrouwtje bekommert zich meer om de jonkies. Althans, zo lijkt het. (...) Als je iets nauwkeuriger let op wat ze binnenhalen, dan zie je dat het mannetje tegenover elke twintig nachtvinders van het vrouwtje één muis plaatst.'

Het baltsen van de steenuil, wat is dat?
"Je moet het zo zien: een steenuil heeft een territorium nodig. Vergelijk het met de mens. Als wij verhuizen, kopen we ergens een woning en als daar geen heg staat, dan plaatsen we er één, om aan te geven: dit is ons plekje. De steenuil doet dat ook. De steenuil balst om zijn territorium af te bakenen en vrouwtjes te lokken en gebruikt daarbij een groot aantal geluiden. In totaal veertig."

Hoeveel kent u er?
"Drie of vier."

Kunt u er één nadoen?
"Eentje klinkt ongeveer zo. 'Piew! Piew! Piew! Piew!' Het is een heel hard, schel geluid. Als een steenuil dat geluid maakt, kun je het niet missen."

Er zijn dus veertig geluiden en u kent er drie.
"De meeste kun je alleen met apparatuur meten. Wij denken dat wij mensen uniek zijn,

omdat we de enige soort zijn die communiceert. Maar er is geen dier, geen vlinder of insect, dat niet communiceert. Ik heb pas geleden een geluidsopname gehoord van een salamander onder water. Nou, dat is een geluid van jewelste. Je weet niet wat je hoort. Alles communiceert, dus ook die steenuil."

U bent een natuurliefhebber.

"Dat durf ik van mezelf te zeggen, ja. In mijn gedachten ben ik er altijd mee bezig, 24 uur per dag. Eerst constateer je: dit ben ik, dit vind ik interessant. Gaandeweg merk je dat je steeds dichter naar de natuur kruipt. Je maakt deel uit van de natuur. Ik begrijp het ingewikkelde spel, krijg er steeds meer gevoel voor."

U kunt zich dus verplaatsen in een uil?
"Dat sowieso."

Hoe denkt hij? Wat is zijn eerste zorg?

"Zijn eerste zorg is lijfsbehoud. In eerste instantie denkt iedereen daar aan, zowel mens als dier. De steenuil gaat op zoek naar een geschikte plek, een territorium dat aan verschillende voorwaarden moet voldoen. Er moet voldoende rust zijn, hij moet er een schuilmogelijkheid hebben en er moet voldoende voedsel te vinden zijn."

Wat eet de steenuil?

"Dat is meteen een behoorlijk groot probleem. Hij eet voornamelijk insecten. De steenuil eet ook muizen, maar toch vooral insecten. Elke uil maakt een braakbal. In een braakbal van een bos- en kerkuil zie je veel skeletjes van muizen. In een braakbal van een steenuil zie je voornamelijk resten van insecten."

Wat voor insecten?

"Verschillende, bijvoorbeeld kevers en vlinders. En dan vooral nachtvinders."

Hij is niet kieskeurig?

"Totaal niet. Zo staat de regenworm ook op zijn menulijst."

Een veelvraat?

"Ja. Een steenuil heeft een gezin met drie, vier, vijf of soms wel zes kinderen. Je kunt wel nagaan: als je het in die situatie alleen van nachtvinders moet hebben, dan wordt

het een drukke nacht. Eén muis binnenhalen bespaart een hoop energie. Het vrouwtje bekommert zich meer om de jonkies. Althans, zo lijkt het. Het vrouwtje is heel actief en het mannetje oogt een beetje lui. Maar als je dan iets nauwkeuriger let op wat ze binnenhalen, dan zie je dat het mannetje tegenover elke twintig nachtvinders van het vrouwtje één muis plaatst."

Het mannetje is een hele effectieve jager.

"Zeker. Hij jaagt vaak vanuit de zit. De torenvalk jaagt vanuit de vlucht. Dat doet de steenuil niet. Hij komt van de rand van het dak of een weidepaaltje. Vindt-ie heel bijzonder. Daar zit hij dan rustig te koekeloeren. Op een gegeven moment zie je dat zijn kopie wat gestrest raakt. Dan gaat hij geconcentreerd naar zijn prooi kijken en vliegt eropaf."

Hoe brengt u met uw stichting alles in kaart?

"Nou, we worden overspoeld met belangstellenden. We hebben ongelooflijk veel adressen, zo'n driehonderd, die iets met die uil te maken hebben. Met de steenuil, maar ook met de kerkuil."

Op die adressen bevinden zich nestkastjes?

"Het zijn of plekken waar uilen zitten of er zitten mensen die geïnteresseerd zijn om op hun erf een uil onderdak te bieden."

Hoeveel erven zijn geschikt voor uilen?

"Best veel. Vroeger kwamen de steenuilen veel voor. Er was een aantal kerngebieden in Overijssel. Eén ervan zat in Hoge Hexel. Daar woon ik dan toevallig. Nu nog hoor je hier geluiden uit vier territoria."

Gelukkig, maar komt die uil ook in gevaar?

"Ja, dat is de reden dat wij een werkgroep zijn. Het landschap verandert."

En die uil moet zich aanpassen?

"Dat is voor hem heel erg moeilijk, want er gebeurt nogal wat. Kijk naar de afbraak van oude gebouwtjes. Vroeger was er altijd wel een kiertje, een holle dakpan of een ander plekje waar een uil kon zitten. Hij is totaal niet kritisch, heeft heel weinig nodig. Iedereen weet dat door de moderne bouwstijlen de openingen verdwijnen."

En dat is funest voor de uil.

"Het erge is: als er nu een schuurtje verdwijnt, wordt het hele zaakje gefatsoeneerd. Niet alleen het schuurtje gaat weg, maar ook de schuil- en nestgelegenheid."

Het is tragisch.

"Dat is het zeker."

Daarom is het goed dat er mensen zijn zoals u. U bent op zoek naar nieuwe leden, heb ik begrepen?

"In het begin waren we afhankelijk van mensen die voor dag en dauw aan de slag gingen met de natuur. Op een bepaald moment kregen we door: dit is niet de oplossing. We hebben onszelf de vraag gesteld: hoe brengen we de doorsnee Twentenaar in contact met de natuur? Niet door op een erf te komen, met de deur in huis te vallen en te roepen: ik weet het allemaal zo goed. Je doet het rustig. Onder het genot van een kop koffie probeer je het enthousiasme dat je zelf uitdraagt over te brengen. Eerst zie je dat mensen dan wat terughoudend reageren, maar na een tijdje zijn ze helemaal om."

In de ban van de uil.

"Zo zou je het kunnen noemen. Na verloop van tijd zeg je tegen de mensen bij wie je op bezoek gaat: vind het nooit normaal dat er een steenuil op je erf zit, blijf het als iets bijzonders beschouwen, want als hij eenmaal weg is, komt hij niet zomaar weer terug. De voorzichtige aanpak werkt het best. Dat is de overlevingskans van de steenuil."